

GUERRA I LITERATURA: FRANCESC TRABAL I JOAN OLIVER, GUANYADORS DELS PREMIS JOAN CREXELLS I JOAQUIM FOLGUERA DE 1936

El 21 de desembre de 1936, els escriptors sabadellencs Francesc Trabal i Joan Oliver aconseguiren respectivament els premis Joan Crexells de novel·la i Joaquim Folguera de poesia. Tot i que el premi Crexells havia estat instituït, el 1928, per l'Ateneu Barcelonès, la Generalitat se'n féu càrrec a partir de 1932 i alhora instituï dos altres premis, el Joaquim Folguera de poesia i l'Ignasi Iglésias de teatre.

La relació del grup de Sabadell amb aquests premis no era nova. Francesc Trabal concorregué diverses vegades, des de 1928, al premi Crexells. Armand Obiols fou membre del jurat d'aquest premi el 1933 i Trabal ho fou de l'Ignasi Iglésias en la convocatòria de 1934.

Ultra el valor literari de les obres premiades, *Vals* de Trabal, que ja havia presentat al mateix premi el 1934, i *Bestiari* d'Oliver, que consagraven una llarga activitat literària, l'obtenció dels premis coincidí amb el protagonisme que aquests escriptors assoliren en el nou context de la guerra i de la revolució des de 1936.

El tercet sabadellenc fou l'impulsor de l'Agrupació d'Escriptors Catalans (vinculada sindical-

ment a la UGT), presidida per Joan Oliver, i de la Institució de les Lletres Catalanes, on Trabal actuava de secretari, envoltat de les personalitats del Consell: Fabra, D'Oliver, Prous i Vila, Riba... Fins aquell moment només Armand Obiols havia tingut una militància activa en política, en els rengles d'Acció Catalana Republicana-Partit Catalanista Republicà. En el context de la guerra, aquest partit, amb una influència intel·lectual remarcable, es situava a les zones més tèbies de la coalició antifeixista. Oliver, segons Turull,¹ també havia simpatitzat amb aquesta opció, mentre que desconeixem l'evolució de Trabal, el qual havia donat suport, l'abril de 1931, a la Candidatura Catalanista enfront de la Coalició d'Esquerres Republicanes.

El protagonisme dels sabadellencs fou provocat en gran mesura *«perquè els qui havien d'ocupar el lloc amb molta més autoritat es negaven a acceptar un càrrec massa engatjat»*.² Tanmateix, l'actitud d'aquests escriptors fou particularment militant. Trabal, l'únic que era *«catòlic practicant»*,³ traslladà immediatament la residència a Barcelona i desplegà la capacitat organitzativa que tothom li reconeixia: des del servei de biblioteques al front fins a les gestions prop del Pen Club a París. Obiols, per

¹ Xavier TURULL, *Pere Quart, poeta del nostre temps*. Barcelona, Edicions 62, 1984, p. 49.

² Joan Oliver, *Pere Calders. Conversa transcrita per*

Xavier Febrés. Barcelona, Ajuntament-Laia, 1984, p. 88.

³ *Ibíd.*, p. 18.

la seva banda, assumí responsabilitats, més estrictament polítiques en el secretariat de la Conselleria de Cultura, si bé la Institució de les Lletres Catalanes li confià el càrrec de cap de redacció de la «Revista de Catalunya».

Els escriptors sabadellencs assumiren el compromís antifeixista amb una remarcable dignitat. Si practicaren literatura militant, sobretot Oliver, ho feren sense renunciar a la qualitat. I si abraçaren la causa antifeixista ho feren sense caure en la patètica i xarona moda proletaritzant, amb la qual molts ocultaven les pors i/o els orígens: «... nosaltres no ens vam disfressar mai de sans-culotte ni adoptàrem la boina.»⁴ A més, no podien compartir tota la dinàmica revolucionària que s'havia engegat ni fer ulls clucs a molts excessos. Això encara enalteix més l'opció que prengueren. Joan Oliver qüestionà a *La fam* molts aspectes del nou lideratge i de la corrupció, també present en la revolució. En el moment de la desfeta, Trabal i Oliver assumiren un paper rellevant en l'evacuació dels intel·lectuals catalans. Tots tres ho pagaren amb un exili dur, del qual ni Trabal ni Obiols retornaren.

Els textos que reproduïm reflecteixen plenament les actituds d'aquests escriptors. El text de l'al·locució radiada de Trabal, que adreçà personalment a l'alcalde de la ciutat, ens mostra tant una oratòria discreta com una personalitat romàntica i sentimental.⁵ Trabal oferí el premi a Sabadell, la ciutat *en i contra* la qual s'havia forjat l'escriptor i l'intel·lectual. La referència al seu esforç d'activista cultural no hi podia mancar. L'altre aspecte fonamental del text és la valoració eufòrica del nou estatus dels escriptors en la revolució i la vindicació dels escriptors al costat de la revolució antifeixista i de Catalunya.

És de remarcar que Trabal prengué la iniciativa de trametre aquesta al·locució al govern municipal, presidit per Josep Moix, líder sindical indiscutible de la ciutat en els anys trenta. Moix respongué amb una carta d'agraïment i el 23 de desembre de 1936 l'Ajuntament acordà acusar-ne

la rebuda amb agraïment. L'alcalde també felicità Joan Oliver, el qual contestà amb una breu missiva. Anys abans, el 1932, el cotxe de Joan Oliver havia barrat el pas al «faiero» Molina, quan fugia després d'atemptar contra Moix. Sens dubte, aquest fou un dels escassos contactes que podem ressenyar entre els membres de la «colla» i els sindicalistes locals. Molt probablement els escriptors sabadellencs valoraven positivament la fermesa, no exempta de seny, amb què els sindicalistes regien ara la ciutat. A més, s'ha de tenir en compte que el germà de Trabal, Josep Maria, era un funcionari important dels organismes revolucionaris locals. Per la seva banda, els revolucionaris sabadellencs havien d'agrair el compromís antifeixista d'uns literats d'origen burgès i tradicionalment distants del seu medi. Per això, el «Full Oficial», periòdic iniciat pel Comitè de Milícies Antifeixistes de Sabadell, dedicà tota la portada del 23 de desembre de 1936 al triomf literari dels sabadellencs. La carta i l'al·locució de Trabal hi foren reproduïdes, com també la carta en què Trabal, Oliver i Benguerel —aquest darrer havia obtingut el premi Iglésias— comunicaven el lliurament de l'import dels premis a la caixa de socors per als escriptors catalans malalts o en situació angoixosa. Un detall simpàtic dels comentaris, i alhora rellevant d'un cert consens a l'entorn d'Obiols, era el desig que aquest manifestés plenament la seva capacitat creativa: «*El tercer al·ludit, unit per una mateixa frisança, és conegudíssim dintre l'ample estadi de la literatura i de la mateixa manera que alguns es lamenten del mutisme del company Obiols hem de fer-ho avui els que ens sentim més lligats amb aquest equip de nobles sabadellencs inseparables. L'Obiols és prou conegut perquè d'ell confiem que d'una manera més decidida es llenci a la producció d'obres que responguin a bastament a l'obra gran de què són capaços de fer els companys inseparables*»⁶

Aquests textos es troben a l'Arxiu Històric de Sabadell, i formen part de l'expedient de Cultura, 01.12.01/1689.

JOSEP MARIA BENAUL I BERENGUER

⁴ Joan OLIVER, «Francesc Trabal, recordat», dins *Tros de paper*: Barcelona, Ariel, 1970, p. 153.

⁵ Joan OLIVER, «Francesc Trabal, recordat», dins *Tros de paper*: Barcelona, Ariel, 1970, p. 146.

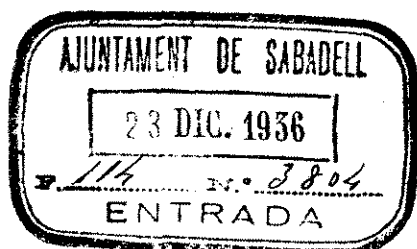
Joan Oliver, *Pere Calders. Conversa transcrita per Xavier Febrés*. Barcelona, Ajuntament-Laia, p. 18.

⁶ «Full Oficial», 137 (23-XII-1936).

GENERALITAT DE CATALUNYA
Comitè d'Edicions
Catalanes

...

R de Catalunya 41-
F l

Company Moix,
Alcalde de Sabadell.

Us incloc una còpia
del parlament que vaig pronunciar
per les emissores de la Generalitat
amb motiu d'haver obtingut (tan im-
merescudament) el Premi Crexells d'a-
quest any.

Més que mai em sento
lligat a la meua ciutat en aquestes
hores que un sabadellenc acaba de
guanyar honors per ella.

Creieu en l'afecte
constant del vostre company,

F. Trabal.

B/21/12/36.

¹¹La primera impressió que he experimentat en saber que VALS havia merescut el Premi Crexells ha estat d'una enorme emoció. I no puc amagar en aquests moments que estic encara sincerament emocionat. L'honor d'obtenir el premi màxim de la novel·la catalana em dóna estrebaments:

Però vull reaccionar i potser em serà fàcil si declino aquest honor personal per traspassar-lo a una cosa que estimo més que a mi mateix: i és la meua ciutat. La meua estimada ciutat de Sabadell. No vull saber que soc jo qui s'enduu el Premi; només vull adonar-me que se l'enduu un sabadellenc. L'honor del Premi Crexells, doncs, no el vull per mi sino que l'ofereixo a Sabadell.

Tota la meua vida ha sentit un íntim ideal: que Sabadell no fos únicament una fàbrica de teixits de llana. Que Sabadell no fos una quadra de telers sinó un poble amb personalitat complexa, amb fisonomia personal. Un poble on a ~~sab~~ més de saber teixir, els seus fills sabessin incorporar-se als neguits espirituals i a les ambicions dels altres pobles. Joaquim Folguera sentí aquest ideal i amb ell estimats i admirats sabadellencs. L'honor d'ara, d'aquest Premi de literatura el dono doncs a la ciutat meua perquè serveixi d'estímul als meus conciutadans, perquè entre tots fem de Sabadell un fogar de treball i de cultura, una ciutat sincronitzada a la vida espiritual de Catalunya.

L'honor d'aquest Premi ha fet néixer en mi un orgull. L'orgull d'haver recaigut damunt un treballador intel·lectual del poble. D'un escriptor de la revolució. Fa uns mesos, ~~XXXXXX~~ les primeres setmanes de la revolta, algú instiguà que potser calia suprimir enguany els Premis literaris de la Generalitat. Això hauria significat no tenir confian-

ga en els escriptors catalans. Això hauria volgut dir que se sospitava que els escriptors catalans desertaven d'aquest moviment, que nosaltres ens desentendem del gest alliberador dels nostres germans. Era suposar que els escriptors catalans eren feixistes i arribat el dia dels Premis no haurien pogut donar-se per haver desertat del país els nostres intel·lectuals. I això no era cert. No és cert! Sabíem que els escriptors catalans formaven en els rengles antifeixistes i que els Premis podrien donar-se perquè lluny de desertar ens sentíem apassionats pel moviment.

Precisament la revolució del 19 de Juliol ens mostrava que havia arribat el moment de l'alliberació de l'escriptor català. Fins ara sotmesos a un règim d'opressió intel·lectual i menyspreats per l'aristocràcia, ignorats per la burgesia, fent nosa als polítics, amordassats per tota mena de censura, no havíem pogut aspirar mai a dir amb llibertat el que volíem si aspiràvem a tenir èxit. Per viure calia que ens enroléssim en deu mil oficis menys el d'escriptor català. Viure com escriptor català era fins ara una quimera. La revolució precisament ens obria les portes i ara podem aspirar a viure honradament d'aquesta única activitat, del nostre treball, escrivint, com un paleta fent cases i un forner fent pa.

Aspirem a elevar dignament la professió d'escriptor català dedicant-nos de ple a crear. Volem intentar fer saber a l'món que Catalunya al costat dels seus pintors, dels seus músics, té els seus novel·listes, els seus poetes.

Estem, per tant, no al costat de la revolució, sino amb i en la revolució. Per això els escriptors anti-feixistes ens hem unit des del primer moment en una Agrupació d'Escriptors Catalans i des d'aquest lloc hem servit la revolució, sense haver desertat ningú de nosaltres i sense sentir la vergonya d'haver tractat Catalunya abandonant-la en els moments de perill com han fet alguns que han revelat amb llur covardia que és-

ser escriptor volta dir per ells una situació personal, mai un orgull patriòtic. I són aquests, pocs, molt pocs, els que ens han abandonat els que ara de fora estant deuen fer cor als corrents absurds de conjuminar un armistici que tot ho tapi, que torni les coses al lloc d'abans; amb l'excusa d'una pau retrobar llurs poltrones.

Un poeta ~~fanzó~~ català feu famosa la frase "No passaran". Cretem oportú desar aquesta consigna. Ens en calen d'altres de més optimistes. Passarem! Guanyarem! Hem de guanyar!

Catalunya torna a brillar damunt el cel d'Europa. Endavant! Aquesta ha d'ésser la nostra consigna: Endavant!

De mar a mar, de muntanya a muntanya, i sota la melodia d'aquest so català que ens anima a tots, sota el ritme de la nostra llengua victoriosa, d'aquesta llengua immortal que cretem morta o adormida, però que encara ha servit per llançar exèrcits a la victòria i per fer revivre una cultura gloriosa i sota una bandera de flames rojes, donem-nos tots les mans, la pau entre nosaltres, i no ens aturem fins aixafar l'enemic secular del nostre poble!"

Francisc Trubal.

- 6 Gener del 1937.

Ciudadà Francesc Trabal.
BARCELONA.

De primer, la meva felicitació per haver obtingut, sens dubte ben merescudament, la vostra darrera novel·la VALS, el premi Creixells 1936; després, la meva complaença per ésser un sabadellenc qui ha aconseguit tan alta distinció; i després de tot, correspondre a la finesa en trametre'm la lletra del 21 del proppassat desembre i una còpia del vostre parlament davant les emissores de la Generalitat de Catalunya, del qual, conforta recollir-ne la gran estimació que expresseu sentir per la nostra Sabadell i estar amb el poble en aquests moments de lluita contra el feixisme opressor, bàrbar i humiliant.

Us saluda,

- 6 Gener del 1937.

Ciudadà Joan Oliver
BARCELONA.

El fet que un poeta sabadellenc hagi aconseguit el premi Folguera, malaguanyat poeta, també, de casa nostra, en aquests moments de defallences, renúncies i traïcions, és encoratjador pels que estimem la Ciutat i el nostre poble. D'ací, que us trameti la meva felicitació per ésser vos qui amb BESTIARI, heveu obtingut tan merescuda distinció.

Us saluda,

AGRUPACIO D'ESCRITORS CATALANS
BARCELONA

Rbla. Catalunya, 41, pral.
Telef. 20.303.

Barna. 20 gener del 1937

Ciudadà Alcalde de Sabadell

He rebut la vostra lletra de felicitació per haver aconseguit el premi Folguera d'aquest any.

Les vostres amables paraules de congratulació i encoratjament, em mouen a la més profunda gratitud i m'estimulen vivament a prosseguir la meva modesta tasca d'escriptor, que realitzo pensant en la meva estimada ciutat a la qual ofereixo tot l'honor que jo pugui merèixer.

Rebeu, ciudadà Alcalde, els sentiments de la meva fervent adhesió.

Juan Oliver